

KOPAONIČKA ŠKOLA
PRIRODNOG PRAVA
SLOBODAN PEROVIĆ

Universitas Iuris
Naturalis Copaonici



MEĐUNARODNA NAUČNA
KONFERENCIJA

PRAVO NA PRAVDU - IZAZOVI SAVREMENOG DOBA

Zbornik radova 37. Susreta
Kopaoničke škole prirodnog prava
Slobodan Perović

Beograd, 2024. | Tom I

BOŽIDAR OTAŠEVIĆ
MILICA KASTRATOVIĆ

MERE OGRANIČENJA PRODAJE I KONZUMIRANJA ALKOHOLA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA

Brojna istraživanja pokazuju da navijači konzumiraju alkohol u većim količinama u odnosu na osobe koje nisu vezane za navijačke grupe i sport. Imajući to u vidu, kao i činjenicu da alkohol kao kriminogeni činilac u sadejstvu sa drugim činiocima često dovodi do nasilja, mnoge evropske zemlje preduzimaju različite preventivne mere ograničenja prodaje i konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. Osnov za propisivanje ovih mera nalazimo u Konvenciji o integrisanom pristupu bezbednosti, sigurnosti i uslugama na fudbalskim utakmicama i drugim sportskim događajima (CETS No. 218), koja je usvojena od strane Saveta Evrope 2016. godine. U skladu sa međunarodnim standardima i dobrim praksama koje postoje u Evropi, slične mere ograničenja postoje i u srpskom zakonodavstvu. Glavni nedostaci ovih mera odnose se na vremenska i/ili prostorna ograničenja konzumiranja alkohola, ali i na subjektivnu procenu policijskih službenika ili redara koja se odnosi na stepen pijanstva posetilaca. Uvođenjem mogućnosti da policijski službenici i redari na stadionima mogu vršiti testiranja koncentracije alkohola u krvi kao jedne od brojnih mera prevencije i njenom doslednom primenom dugoročno bi se smanjio broj ljudi koji na sportske događaje dolaze pod uticajem alkohola. Kao primeri dobre prakse u ovoj oblasti mogu nam poslužiti preventivne mere preduzete na Evropskom prvenstvu u fudbalu 2024. godine u Nemačkoj. Neke od tih

Dr Božidar Otašević, vanredni profesor Kriminalističko-policijskog univerziteta u Beogradu, e-mail: bozidarotasevic@yahoo.com.

Milica Kastratović, saradnik u nastavi Fakulteta za poslovne studije i pravo, Univerzitet Union Nikola Tesla, e-mail: kastratovicmilica@yahoo.com. Rad je nastao u okviru projekta Fonda za nauku Republike Srbije „Ideje“, Projekat akceleracije inovacija i podsticaja preduzetništva u Republici Srbiji – Management of New Security Risks – Research and Simulation Development – NEWSIMR&D. *mera su: prodaja piva manje alkoholne jačine od uobičajene, kupovina maksimalno dva piva po porudžbini, zabrana ispijanja alkohola na glavnim trgovima, ispijanje alkoholnih*

pića isključivo na štandovima gde se i kupuju, kao i stroga zabrana unosa alkoholnih pića na tribine.

Ključne reči: sport, nasilje, alkohol, mere zabrane, prevencija, pravo

U V O D

Istraživanje ekstremnih navijačkih grupa posebno je teško zbog činjenice da se radi o veoma zatvorenim grupama, sa specifičnom supkulturom i sistemom vrednosti, jasnom hijerarhijom, a u našim uslovima i veoma izraženom polikriminalnom aktivnošću vođa i članova najužeg jezgra navijačkih grupa. Ubistva samoproглаšenih vođa navijača u Srbiji i širom Evrope potvrđuju ono što je godinama javna tajna, nisu svi kriminalci vođe navijača, ali su sve vođe organizovanih navijačkih grupa povezane sa kriminalom. S obzirom na to da je njihovo ponašanje nelegalno, potencijalni subjekti generalno nisu kooperativni u saradnji sa istraživačima. Uz časne izuzetke, istraživači su uglavnom okrenuti korišćenju zvaničnih podataka iz evidencija državnih organa ili eventualno razgovora sa članovima navijačkih grupa koji imaju dugu istoriju nasilja. Retki su istraživači koji ispituju učesnike i posmatrače događaja/nereda, vrše terenska istraživanja, kao i terenske i laboratorijske eksperimente.¹ Postoje tri razloga zašto o navijačkim grupama ima jako malo terenskih istraživanja. Prvi je strah, drugi je ravnodušnost i treći je komfor. Ovo su ujedno i razlozi zbog kojih se društvo povuklo i čutke kontrolu nasilja na stadionima prepustilo kriminalcima.

U kriminološkoj literaturi ima dosta radova koji se bave nasiljem u sportu, posebno u fudbalu, ali se vrlo često ističe da ima veoma malo istraživanja koja se bave temama koje su posredno povezane s događajima u sportu i oko sporta, kao što su veze navijačkih grupa sa organizovanim narkokriminalom, alkoholom i drugim psihoaktivnim supstancama, maloletnička delikvencija,² ekstremističko ponašanje i tako dalje. Ovo je posebno karakteristično za uslove Zapadnog Balkana.

Veza alkohola i sporta, posebno fudbala je jedna od čestih tema u sportskoj kulturi, koja predstavlja duboko isprepletane aspekte moderne tradicije širom sveta sa kojima se svakodnevno susrećemo, naročito u zemljama gde je fudbal

¹ Branislav Simonović, Snežana Soković, Božidar Otašević, „The influence of alcohol and drugs on the violent behavior of football fans in Serbia“, *Early Intervention in Special Education and Rehabilitation*, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, 2016, Belgrade, 562.

² Ramon Spaaij, „Men Like Us, Boys Like Them Violence, Masculinity, and Collective Identity in Football Hooliganism“, *Journal of Sport and Social Issues*, No. 4, 2008, 375.

popularan, a gde se konzumacija alkohola često povezuje sa druženjem uz sport. Za veliki broj navijača, uživanje u fudbalskim utakmicama neizostavno je povezano sa konzumiranjem alkohola, bilo da je to u kafićima, barovima i pabovima, na stadionima ili kod kuće sa prijateljima. Međutim, jedan od glavnih uzročnika mnogih slučajeva nedoličnog ponašanja publike prilikom sportske priredbe, jeste prekomerna upotreba alkohola od strane pojedinaca.

U ovom radu osvetljava se prisutnost alkohola među navijačima i njegov uticaj na nasilničko ponašanje, kao i mere koje društvo preduzima u cilju ograničenja točenja i konzumiranja alkohola na sportskim priredbama.

Autori su svesni činjenice da društvo ne raspolaže naučno razrađenim statistikama o povezanosti alkoholizma i kriminala i nasilja ekstremnih navijača. Ipak, opšte je poznato da nijedan kriminogeni faktor nije tako nesporan kao alkoholizam. Posmatrajući kriminalitet kao biološku, psihološku i socijalnu pojavu, savremena kriminologija je napustila stanovište o jedinstvenim, determinisanim uzrocima kriminaliteta, tako da se na alkoholizam u svetu kriminaliteta ne gleda kao na isključivi, već često prevalentni, a uvek relevantni faktor. Osim što povećava verovatnoću pojave nasilnog ponašanja, konzumiranje alkohola vodi i eskalaciji, odnosno intenziviranju nasilja kada do njega dođe.³

Istraživanje koje su sprovedi Ayres i Treadwell (2012) ukazuje da postoji praksa navijača pojedinih engleskih klubova da pred utakmice na kojima planiraju nasilničko ponašanje konzumiraju istovremeno kokain i alkohol kako bi podstakli svoju agresivnost, pojačali koncentraciju i umanjili strah.⁴ Međutim, smatramo da se u pojedinim studijama opravdano navodi da alkohol nije uvek uzrok huliganskog i nasilnog ponašanja. Neke huliganske grupe, poput „ICF“ („Inter City Firm“) koja navija za „Vest hem“, protivnici su konzumiranja alkohola pre i za vreme fudbalske utakmice, jer žele da budu potpuno trezveni u slučaju da do sukoba dođe.⁵ U svakom slučaju pogrešna je tvrdnja da je konzumiranje alkohola jedan od osnovnih uzroka nasilničkog ponašanja ekstremnih navijača. Takve tvrdnje predstavljaju pokušaj da se dođe do jedinstvenog objašnjenja ovog

³ Mustafa Šualija, Almir Pustahija, „Uvođenje testiranja koncentracije alkohola u krvi kao korak ka unapređenju prevencije nasilnog ponašanja posetilaca sportskih takmičenja u Bosni i Hercegovini“, *Kriminalističke teme – časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, br. 1–2, 2015, 65.

⁴ James Treadwell, Tammy Ayres, „Bars, drugs and football thugs: Alcohol, cocaine use and violence in the night time economy among English football fans“, *Criminology and Criminal Justice*, No. 1, 1988, 99.

⁵ Eric Dunning, Patrick Murphy, John Williams, „Spectator Violence at Football Matches: Towards a Sociological Explanation“, *The British Journal of Sociology*, No. 2, 1986, 15.

fenomena, ali i težnju da se prebaci javna i kolektivna odgovornost društva na pojedinca.

PREPORUKE SAVETA EVROPE U VEZI SA PRODAJOM I KONZUMIRANJEM ALKOHOLA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA

Povezanost između alkohola i nasilja posebno je izražena u navijačkom kontekstu. Istraživanja pokazuju da navijači sportskih klubova konzumiraju alkohol u većim količinama nego osobe koje nisu vezane za navijačke grupe i sport. Osim što konzumiraju alkohol u većoj meri od ostatka populacije, istraživanja pokazuju da navijači konzumiraju značajno veće količine alkohola na dan odigravanja utakmica nego za vreme drugih društvenih okupljanja, iz čega sledi da je rizik od kratkoročnih negativnih posledica zloupotrebe alkohola najizraženiji u takvim prilikama.⁶

Ključni izazov koji proizilazi iz veze između alkohola i fudbala jeste povećan rizik od nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Alkohol može pojačati emocije i smanjiti kontrolu nad ponašanjem, što dovodi do agresivnosti i sukoba među navijačima. U mnogim zemljama, posebno u Evropi, postoje brojne inicijative za smanjenje ovih rizika kroz kampanje za odgovorno konzumiranje alkohola i za jačanje bezbednosnih mera na stadionima.

U tom cilju mnoge evropske zemlje donele su preventivne mere ograničenja točenja alkohola u blizini sportskih objekata i mere zabrane konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. Prvobitno, osnov za propisivanje ovakvih mera nalazio se u Evropskoj konvenciji o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama.⁷ U ovoj konvenciji propisane su brojne preventivne mere koje su države potpisnice trebale da usvoje i sprovedu radi sprečavanja nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca. Najveći broj mera propisan je u čl. 3. prema kojem su strane ugovornice obavezne da utvrde i sprovedu mere za sprečavanje nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca, među kojima su: a) isključivanje ili zabrana pristupa utakmicama i stadionima poznatim i potencijalnim izgređnicima

⁶ Tavis Glassman, Chudley. E. Werch, Edessa Jobli and Hui Bian, „Alcohol-related fan behavior on college football game day“, *Journal of American College Health*, 2007, No. 3, Vol. 56, 257.

⁷ Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, usvojena je od strane Saveta Evrope, 19. avgusta 1985. godine u Strazburu i predstavljala je reakciju evropskih država na tragediju koja se dogodila na belgijskom stadionu Heysel. Naša zemlja je ovu konvenciju ratifikovala 1990. godine – Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/90.

ili licima pod uticajem alkohola i/ili droga; b) zabrana unošenja alkoholnih pića na stadione, a poželjna je i zabrana prodaje i distribucije alkoholnih pića na stadionima, kao i obezbeđenje da pića budu u bezbednim kontejnerima.

Danas osnov za propisivanje ovih mera nalazimo u Konvenciji o integrisanom pristupu bezbednosti, sigurnosti i uslugama na fudbalskim utakmicama i drugim sportskim događajima (CETS No. 218), koja je usvojena od strane Komiteta ministara Saveta Evrope 4. maja 2016. godine u Sen Deniu (Saint-Denis) u Francuskoj. Konvencija je stupila na snagu 1. novembra 2017. godine, i u potpunosti je zamenila Evropsku konvenciju o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama.⁸ To je jedini međunarodnopravno obavezujući instrument kojim je uspostavljena institucionalna saradnja između svih aktera koji učestvuju u organizaciji fudbalskih utakmica i drugih sportskih događaja.⁹

Koncept bezbednosti ujedinjuje sve aspekte koji su usmereni na to da se na sportskim priredbama ljudi (pojedinci i grupe) zaštite od povreda ili rizika po njihovo zdravlje i njihovu dobrobit. Ti aspekti uključuju, ali nisu ograničeni na, infrastrukturu na stadionima i sertifikovanje stadiona, planove za slučaj opasnosti ili mere u vezi sa dostupnosti alkohola. Pod pojmom „mere bezbednosti“ podrazumeva se svaka mera projektovana i primenjena sa primarnim ciljem zaštite zdravlja i blagostanja pojedinaca i grupa koji prisustvuju ili učestvuju u fudbalskom meču ili drugom sportskom događaju, unutar ili izvan stadiona, ili koji žive i rade u blizini događaja.¹⁰

U preporuci Saveta Evrope koja je usvojena 15. aprila 2021. godine i koja je sastavni deo Konvencije CETS No. 218 (*Recommendation Rec (2021) 1 of the Committee on Safety and Security at Sports Events*), dati su primeri dobre prakse i minimum standarda kojih se trebaju pridržavati organizatori sportskih događaja u vezi sa merama ograničenja prodaje i konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. U pomenutoj preporuci, između ostalog navodi se, da se posedovanje i konzumiranje alkohola na stadionima reguliše nacionalnim zakonima ili propisima (ili pravilima stadiona/terena), kao i pravilima takmičenja, koja mogu odstupati od domaćih zakona i preferencija. U mnogim zemljama,

⁸ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on an integrated safety, security and service approach at football matches and other sports events – [Saint-Denis, 3. VII 2016], <https://eseimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAD/552b7241390111e6a22b0cd86c2adfc/875c57d0397d11e6a22b0cd86c2adfc/>.

⁹ Nenad Đurđević, „Konvencija o integrisanom pristupu bezbednosti, sigurnosti i uslugama na fudbalskim utakmicama i drugim sportskim događajima“, *XXI vek – vek usluga i uslužnog prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2018, 146.

¹⁰ Čl. 3. tač. a Konvencije.

protivzakonito je posedovati alkohol ili biti previše pijan prilikom ulaska, ili pokušaja ulaska na stadion, kao i biti pijan unutar stadiona. Nacionalni zakoni istovremeno mogu uvesti potpunu zabranu prodaje i konzumiranja alkohola unutar stadiona (ili čak u okolnim lokacijama),

alkohola...

dok su u drugim zemljama ograničenja specifičnija, na primer – prisutna je zabra na posedovanja alkohola u stajaćim zonama s pogledom na teren za igru. U određenim državama navedena ograničenja ne postoje.

Ako je posedovanje, prodaja, distribucija ili konzumacija alkohola dozvoljena na utakmici, organizator događaja mora preduzeti sve razumne mere da podstakne odgovorno konzumiranje alkohola i osigura da se ono odvija pod kontrolisanim uslovima, kako bi se sprečilo prekomerno konzumiranje koje bi moglo narušiti komfor, uživanje i bezbednost gledalaca.

Ukoliko nacionalni zakon ne reguliše drugačije, u skladu sa Preporukom potrebno je primeniti sledeće minimalne mere:

- prodaja i distribucija alkohola je potrebno da bude ograničena na ovlašćeno osoblje stadiona i podložna stalnoj proceni rizika;

- ulazak bilo koje osobe koja deluje previše pijano potrebno je da bude zabranjen;

- posedovanje i upotreba staklenih boca, limenki ili bilo koje zatvorene prenosive posude koja može biti bačena i izazvati povrede, potrebno je da bude zabranjena. Ovo je jedno od potencijalno najvažnijih ograničenja u pogledu bezbednosti i sigurnosti na stadionima i ono je bilo regulisano i Konvencijom iz 1985. godine, a primenjuje se gotovo na svim sportskim događajima bez obzira na to da li su međunarodnog, nacionalnog ili lokalnog karaktera.

Pravila koja se odnose na posedovanje i konzumaciju alkohola, na primer u ložama za goste, treba da budu ista kao i pravila koja se primenjuju na ostatak stadiona.

Na kraju, svaka zemlja određuje svoju politiku u vezi s alkoholom na stadionima na osnovu procene rizika, uzimajući u obzir niz faktora, a uključujući potencijalni uticaj podsticanja gledalaca da rano stignu na stadion kako bi kupili i konzumirali alkohol u kontrolisanim uslovima, umesto da kasno stignu na stadion nakon što su prethodno konzumirali prekomerne količine alkohola.

ZABRANA PRODAJE I KONZUMIRANJA ALKOHOLA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA U SRBIJI

Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Republike Srbije (ZSNNSP)¹¹ koji je donet na osnovama ratifikovane Konvencije iz 1985. godine, u čl. 18. zabranjuje prodaju ili konzumiranje alkoholnih pića u sportskom objektu i na udaljenosti do jednog kilometra od sportskog objekta u Beogradu, Kragujevcu, Nišu i Novom Sadu, a u ostalim

¹¹ Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, *Službeni glasnik RS*, br. 67/03, 101/05 – dr. zakon, 90/07 – dr. zakon, 111/09, 104/13 – dr. zakon i 87/18.

mestima do 300 metara za vreme održavanja sportske priredbe. Ova mera se u praksi redovno primenjuje. Vreme održavanja sportske priredbe, u smislu ovog zakona, jeste vremenski interval od dva časa pre početka sportske priredbe do dva časa nakon njenog završetka, odnosno, kada se održavaju sportske priredbe povećanog rizika, vremenski interval od četiri časa pre početka sportske priredbe do četiri časa, nakon njenog završetka (čl. 2).

Nadležni sportski savez Republike Srbije, odnosno organizator sportske priredbe proglašava sportsku priredbu povećanog rizika na osnovu akta nadležnog sportskog saveza ili na preporuku Ministarstva, kad posebne okolnosti ukazuju da na njoj može doći do nasilja ili nedoličnog ponašanja gledalaca (čl. 10).

Takođe, pod nasiljem i nedoličnim ponašanjem gledalaca na sportskim priredbama u smislu ZSNNSP smatra se i pokušaj unošenja, odnosno unošenje u sportski objekat, posedovanje ili upotreba alkohola ili drugih opojnih sredstava (čl. 4). Kada je u pitanju alkohol, srpski zakonodavac nije precizirao procenat alkohola u napitku, niti stepen pijanstva osobe pod dejstvom alkohola. U hrvatskom Zakonu o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima,¹² mere zabrane koje se odnose na alkohol mnogo su preciznije propisane. Tako se u čl. 4. pomenutog zakona pod protivpravnim ponašanjem smatra posedovanje ili konzumiranje alkoholnog i drugih pića koja sadrže više od 6% alkohola. Kao protivpravno ponašanje propisan je pokušaj ulaska, dolazak i boravak na prostoru sportskog objekta u alkoholisanom stanju iznad 0,50 g/kg, odnosno odgovarajući iznos miligrama u litru izdahnutog vazduha.¹³

Imajući u vidu poznatu činjenicu da alkohol kao kriminogeni činilac u sadejstvu sa drugim činiocima dovodi do nasilja, bilo kao katalizator, bilo kao ohrabrenje posle akata nasilja, srpski zakonodavac je u skladu sa međunarodnim obavezama i dobrim praksama koje postoje u Evropi, predvideo mere zabrane prodaje i konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. Glavni nedostaci pomenutih preventivnih mera u Republici Srbiji odnose se na vremenska i/ili prostorna ograničenja konzumiranja alkohola, ali i na subjektivnu procenu policijskih službenika ili redara koja se odnosi na stepen pijanstva posetilaca.

Prostorna ograničenja tiču se propisa o mestima na kojima nije dozvoljeno prodavati i konzumirati alkoholna pića, kao i mesta na kojima nije dozvoljeno prisustvo osoba pod dejstvom alkohola. Vremenska ograničenja definišu vremenske periode u kojima nije dozvoljeno konzumiranje i/ili prodaja alkoholnih pića.

¹² Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, *Narodne novine*, br. 117/03.

¹³ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima – priručnik za polaznike, Pravosudna akademija, Zagreb, 2016, 10.

Kada su u pitanju prostorna ograničenja, njihov najočigledniji nedostatak ogleda se u činjenici da alkohol može biti konzumiran dalje od mesta održavanja sportskog događaja, te da konzumiranje alkohola izvan granica prostora u kojem je konzumacija zabranjena ima minimalni uticaj na pijanstvo posetilaca u trenutku ulaska u taj prostor.¹⁴ To znači da osoba koja planira da ide na sportsku priredbu može konzumirati alkohol na udaljenosti većoj od jednog kilometra u Beogradu, Nišu, Kragujevcu i Novom sadu, odnosno udaljenosti većoj od 300 metara u drugim mestima u Srbiji i da ne bude u protivpravnom ponašanju i da na sportsku priredbu dođe pod dejstvom alkohola. S obzirom na to da stepen pijanstva osobe koja posećuje sportsku priredbu zavisi, između ostalog i od toga u kom vremenskom periodu je pre dolaska na sportski događaj konzumirala alkohol, srpski zakonodavac je nedostatke prostornih ograničenja pokušao ublažiti dodavanjem i vremenskih ograničenja. Međutim, po mišljenju pojedinih autora sa kojima smo u potpunosti saglasni i vremenska ograničenja imaju svoje nedostatke. Naime, kada konzumira veće količine alkohola, gledalac pri dolasku na sportsku priredbu može biti pod uticajem alkohola, čak i kada ga je konzumirao u vremenskom periodu u kojem konzumiranje nije zabranjeno,¹⁵ što definisanje protivpravnog ponašanja na ovaj način donekle obesmišljava.

Smatramo da ova prostorna i vremenska ograničenja imaju za cilj da se smanji verovatnoća ulaska na sportsku priredbu osoba kod kojih je alkohol u krvi prisutan u meri u kojoj predstavlja faktor rizika za nasilničko ponašanje. Međutim, u našem zakonodavstvu ni policijski službenici ni redari nemaju nadležnost da izmere koncentraciju alkohola kod sumnjivih gledalaca na sportskim priredbama, što bi bio najpouzdaniji način identifikovanja osoba koje su pod dejstvom alkohola. Jedini način na koji bi, na primer, policijski službenici ili redari mogli utvrditi kada je neko ko dolazi na sportsku priredbu konzumirao alkohol, jeste da identifikuje takvu osobu u trenutku dok konzumira alkohol (*in flagranti*) sve ostalo bi bila subjektivna procena ovlašćenih lica.

Rešenja koja sadrži hrvatski Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima,¹⁶ u praksi su daleko primenljivija i lišena svakog subjektivizma službenih lica. Naime izmenama i dopunama Zakona iz 2009. godine redarima su data

¹⁴ M. Šuvalija, op. cit., 68.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, *Narodne novine*, br. 117/03, 71/06, 43/09 i 34/11.

ovlašćenja da u svrhu sprovođenja zabrane pristupa u sportski objekat osoba u alkoholisanom stanju utvrde prisutnost alkohola u organizmu, kao i da osobu koja se izjasni da je pod uticajem alkohola ili za koju je prema okolnostima očigledno da ide na sportsku priredbu i svojim ponašanjem izaziva sumnju da je pod uticajem alkohola, pregledaju i utvrde nosi li alkoholno piće, te da je podvrgnu merenju količine alkohola u litri izdahnutog vazduha i zabrane joj dolazak na sportski događaj ili ulazak u sportski objekat, ukoliko se utvrdi da je u pijanom stanju iznad 0,50 g/kg.

U srpskom zakonodavstvu i praksi u budućnosti se mogu očekivati odgovori na pitanja kako ispraviti uočene nedostatke i kako najcelishodnije definisati i primeniti mere zabrane točenja i konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. Uvođenjem mogućnosti da policijski službenici i redari mogu vršiti testiranja koncentracije alkohola u krvi kao jedne od mera prevencije i njenom doslednom primenom, dugoročno bi se smanjio broj ljudi koji na sportske događaje dolaze pod uticajem alkohola. U budućim izmenama ZSNNSP o ovome bi svakako trebalo voditi računa i još konkretnije definisati aktuelne norme.

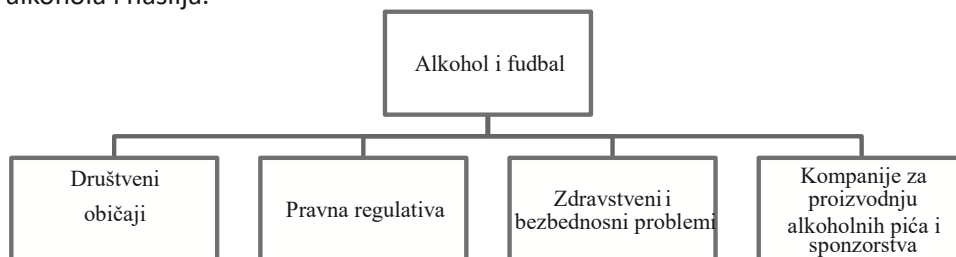
Istovremeno sa izmenama zakonodavnog okvira trebalo bi razvijati preventivne programe čija bi suština bila institucionalizovani socio-edukativni rad sa navijačima. On podrazumeva pružanje podrške deci i mladim navijačima da prevaziđu probleme sa nasiljem, ekstremističkim ponašanjem ili konzumiranjem alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci, kroz obrazovne i kulturne sadržaje, grupne i individualne razgovore i tome slično. Takav pristup postavlja velike zahteve pred zaposlene koji bi učestvovali u ovakvim preventivnim programima. Navijače ne treba apriori tretirati kao problematične grupe, već kao grupe mladih koji se razvijaju i kojima treba podrška na putu ka socijalizaciji. Represija nije jedini način da se reše problemi nasilnih navijača, već je kombinacija preventivnih i represivnih mera dokazano dobra strategija koja je dala dobre rezultate u gotovo svim razvijenim zemljama Evrope.

MERE OGRANIČENJA PRODAJE I KONZUMIRANJA ALKOHOLA – EURO 2024. GODINE

Razumevanje evidentne linije delovanja i povezanosti alkohola i sporta, iziskuje poznavanje društvenih običaja i kulture određene nacije, upućenost u zakonske odredbe, procedure na stadionima, prisutnost potencijalnih zdravstvenih i bezbednosnih implikacija, kao i saznanja koliko veliki uticaj kompanije alkoholnih pića imaju na sport i publiku kroz sponzorstva i marketing. Veliki izazov predstavlja sintetisanje fragmentirane literature o konzumaciji

alkohola...

alkohola, kao i ispitivanje ključnih varijabli koje su usko povezane sa odnosom između alkohola i nasilničkog ponašanja među navijačima. Identifikacija ključnih faktora rizika u vidu: sociokulturnog fundamenta; događaja i prostora gde se odvija ta sportska priredba; publike i njene starosne strukture, kao i policije – jeste od velikog značaja u istraživanju i predstavlja najrelevantniji element u relaciji alkohola i nasilja.¹⁷



U mnogim zemljama, uključujući Veliku Britaniju i Nemačku, pabovi su istorijski bili mesta gde se razvijala navijačka kultura, a fudbalski klubovi su često imali bliske veze sa lokalnim barovima. Ovaj običaj je prenet i na stadione, gde je u mnogim slučajevima dozvoljeno konzumiranje alkohola tokom utakmica, mada sa određenim ograničenjima. Iako je konzumiranje alkohola postalo sastavni deo fudbalske kulture, stadioni širom sveta imaju različite pristupe kada je u pitanju dozvola prodaje i konzumiranja alkohola na svojim tribinama. U određenim državama, kao što su Engleska i SAD, alkohol je dozvoljen, ali postoje ograničenja u pogledu gde i kako se može konzumirati. Na primer, u Engleskoj je dozvoljeno piti alkohol na stadionu, ali samo na mestima koja nisu okrenuta prema terenu. Ovo pravilo je uvedeno kako bi se smanjila mogućnost nasilničkog ponašanja među navijačima. U Severnoj Americi, alkoholni napici se mogu kupiti na hokejaškim utakmicama, ali je nasilje na sportskim priredbama neuporedivo manje nego u evropskim zemljama, što se prevashodno može objasniti kulturološkim razlikama. Jedno istraživanje sprovedeno u Torontu pokazuje da je na hokejaškim utakmicama 45% gledalaca ženskog pola s prosečnim primanjima i ulaze u nacionalni prosek srednje klase. Skoro polovina gledalaca su zaposleni ili su vlasnici kompanija. Prosečni navijač na hokejaškim utakmicama u Kanadi je u srednjim tridesetim godinama i daleko je od kategorije lica sklonih kriminalu i nasilničkom ponašanju, što je suštinski drugačija struktura navijača u odnosu na evropske zemlje.¹⁸

¹⁷ Bridget Fitzpatrick, „Broken bats and broken bones: Holding stadium owners accountable for alcohol-fueled fan-on-fan violence“, *Jeffrey S. Moorad Sports Law Journal*, No. 22, 2015, 669.

¹⁸ Julian Roberts, Cynthia Benjamin, „Spectator Violence in Sports, A North American Perspective“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, No. 2, Vol. 8, 2000, 167.

S druge strane, kako smo u prethodnom delu rada videli, pojedine zemlje imaju potpune zabrane prodaje alkohola na stadionima zbog bojazni od potencijalnih incidenata. Takva politika je ishod prethodnih problema i iskustava sa nasiljem među navijačima, ali istovremeno i rezultat brige za javnu bezbednost. Tako je, primera radi, tokom Evropskog fudbalskog prvenstva u Francuskoj 2016. godine, u prodavnicama i supermarketima bilo zabranjeno da navijačima prodaju alkohol tokom trajanja prvenstva. Tamošnje vlasti su zabranile prodaju alkohola i u blizini navijačkih zona, kao i bilo kojih drugih „kritičnih tačaka“ gde bi moglo doći do sukoba. Zvaničnici francuske su ovakvu odluku doneli, posle divljanja i sukoba ruskih i engleskih navijača u Marseju, prvog dana prvenstva.¹⁹

Interesantan primer preduzimanja preventivnih mera u borbi protiv nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama bila je fudbalska utakmica Srbije i Engleske na Evropskom prvenstvu u fudbalu 2024. godine u nemačkom gradu Gelzenkirhenu. Inače ova fudbalska utakmica bila je prva utakmica Srbije nakon 24 godine na Evropskom prvenstvu. Vođene ranijim iskustvom, policijske snage saveznih država, nacionalni savezi i UEFA kao organizator, zajedno sa nemačkim vlastima okarakterisali su predstojeću utakmicu kao središte na kojem bi potencijalno moglo biti nereda i nedoličnog ponašanja, te je shodno tome ova utakmica proglašena utakmicom visokog rizika.²⁰

Srbija i Engleska prepoznate su po strastvenim navijačima, ali i po grupama huligana koje su kroz istoriju bile povezane sa nasiljem. Navijačke grupe u obe zemlje imaju istoriju konfrontacija, kako međusobno, tako i sa policijom i drugim navijačima. Veliki, ozbiljan i dug problem sa huliganizmom, Engleska je imala osamdesetih godina prošlog veka što je rezultiralo činjenicom da su engleskim klubovima bila zabranjena učešća u evropskim takmičenjima na pet godina. Ova zabrana je usledila nakon tragičnih događaja na stadionu Heysel u Briselu, gde je zbog nasilja među navijačima, život izgubilo 39 lica. Zabeleženo je i da je na evropskom prvenstvu 2000. godine Engleska bila na ivici izbacivanja sa turnira zbog sukoba koje su izazvali njeni navijači u Belgiji. Zabrinutost zbog ponašanja engleskih navijača nije bila bez osnova, jer su problemi sa navijačima u pijanom stanju bili uobičajeni i na nedavnim evropskim turnirima. Na Evropskom prvenstvu 2016. godine, došlo je do incidenata pre prve utakmice Engleske u Marseju i ponovo na tribinama tokom meča protiv Rusije, a pred finale Evropskog

¹⁹ B. Simonović i dr., op. cit., 569.

²⁰ „England-Serbia Euro 2024 match is deemed ‘high risk’“, <https://apnews.com/article/euroengland-serbia-fans-beer-e1b795bc51120d1c55617a3dcec65693>, 01.09.2024.

alkohola...

prvenstva 2021. godine, u kom je Engleska izgubila od Italije, ispred stadiona Vembli vladale su

haotične scene u kojima su navijači bez ulaznica pokušali da uđu na stadion, što je bilo toliko zastrašujuće da je o tom događaju snimljen i dokumentarni film.²¹ Zbog svih navedenih događaja, engleski navijači su stekli ozloglašenu reputaciju koja traje decenijama. A slično tome, srpski navijači su izazvali otkazivanje kvalifikacione utakmice za Evropsko prvenstvo 2012. godine protiv Italije, kada su bacali baklje i petarde na teren.²²

Sukobi i napetosti koje su proizišle iz prethodnog navedenog perioda, često su prenošene na sportske događaje, gde fudbal postaje više od igre – postaje simbol nacionalnog ponosa i identiteta. Političke tenzije, etnički konflikti i istorijske nepravde mogu uticati na to kako navijači doživljavaju utakmice protiv nacionalnih timova drugih zemalja, što može dodatno doprineti tenziji na tribinama i oko stadiona. Razlozi donošenja ovakvih odluka svoje polazište nalaze u istorijskom kontekstu, ali i u navijačkim kulturama koje okružuju oba tima. Zbog svega navedenog, kao racionalni odgovor na prethodne incidente povezane sa engleskim navijačima i njihovim ponašanjem pod uticajem alkohola, odluka nemačkih vlasti bila je ta da se uvede niz različitih specijalnih mera za prvu utakmicu Engleske, sa fokusom na ograničenje alkohola; na stadionu nije bilo u prodaji uobičajeno pivo pune alkoholne jačine, već samo lakša verzija piva sa 2,8% alkohola umesto standardnih 4,8%; navijačima je bilo dozvoljeno da kupe samo dva piva po porudžbini, što je bilo pravilo posebno za ovaj meč; istovremeno je bilo zabranjeno ispijanje alkohola na jednom od glavnih trgova u Gelzenkirhenu; alkoholna pića su mogla isključivo da se piju na štandovima gde se kupuju na stadionu; bio je zabranjen unos alkoholnih pića na tribine i bio je pojačan rad i prisustvo policije kao element opreza. Potrebno je uzeti u obzir činjenicu da nemačko pivo sadrži visok procenat alkohola, u odnosu na englesko pivo, te da je opreznost i u tome neizostavna.²³

Međutim, u preduzetoj navedenoj strategiji stvoren je manevarski prostor zloupotrebe prevelikog konzumiranja alkoholnih pića pre utakmice, u gradu, van stadiona, gde donesene mere nisu imale dejstvo, ali gde je bilo potrebno da ključnu ulogu odigraju policajci u vidu stroge kontrole ulaza na stadion, u

²¹ „UEFA Euro 2024: Weak beer no problem for happy England fans“, <https://www.dw.com/en/uefa-euro-2024-weak-beer-no-problem-for-happy-england-fans/a-69381332>, 1. 9. 2024.

²² „England-Serbia Euro 2024 match is deemed 'high risk'“, <https://apnews.com/article/euroengland-serbia-fans-beer-e1b795bc51120d1c55617a3dcec65693>, 1. 9. 2024.

²³ „Can fans drink alcohol at Euro 2024 stadiums? England and Scotland supporters warned about German beer strength“, <https://talksport.com/football/1894940/can-fans-drink-beer-euro-2024stadium-germany-alcohol-prices-england/>, 5. 9. 2024.

poduhvatu odvajanja navijačkih grupa ukoliko dođe do potrebe, u vidu nadzora nad potencijalno problematičnim navijačima, kao i u vidu sprečavanja osoba koje su pod dejstvom alkohola da uđu na tribine (odokativnom procenom ili ukoliko je potrebno upotrebom dreger alko-testa).

U slučaju fudbalske utakmice Srbija–Engleska, evidentno je da su primenjene mere urodile plodom, te da su odgovornost, bezbednost i primena prava kao preventivni koraci neophodni kada govorimo o odnosu sporta i alkohola.

ZAKLJUČAK

Alkoholizam se širom Evrope poistovećuje sa neredima na sportskim priredbama. Praktična iskustva idu u prilog tvrdnji da gledaoci dolaze na utakmice pod izvesnim uticajem alkohola, a u novije vreme i pod uticajem raznih narkotičkih sredstava. Međutim, ne možemo tvrditi da je alkohol uzročni faktor nasilničkog ponašanja, ali je svakako snažan prateći element. Upravo pripiti navijači započinju nered na sportskim priredbama. Oni predstavljaju poseban bezbednosni problem posle završetka sportskih priredbi kada se publika razide, a oni u široj zoni sportskog objekta nastave sa vršenjem prekršaja i krivičnih dela. Tada je kompletna odgovornost za održavanje javnog reda i mira u rukama policije, što prouzrokuje veliko trošenje materijalno-tehničkih sredstava i ljudskih resursa. Zbog toga su gotovo sve evropske zemlje donele preventivne mere ograničenja točenja alkohola u blizini sportskih objekata i mere zabrane konzumiranja alkohola na sportskim priredbama. Osnov za propisivanje ovih mera nalazimo u Konvenciji SE (CETS No. 218). Međutim, politika prodaje i konzumiranja alkohola na stadionima varira od zemlje do zemlje, a u slučaju međunarodnih događaja, zavisi od zahteva organizatora takmičenja. Te politike mogu oscilirati od potpune zabrane, do prodaje i konzumacije pod kontrolisanim uslovima. Slična ograničenja mogu se primenjivati i izvan ili u blizini samog mesta održavanja događaja, kao što je to slučaj u Srbiji. Zakonski propisi u Srbiji sadrže i rešenja za prevenciju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, samim tim i mere za prevenciju prisustva na sportskim priredbama osoba pod dejstvom alkohola. Smatramo da bi u budućim izmenama ZSNNSP trebalo precizirati način identifikovanja osoba koje su pod dejstvom alkohola i dati mogućnost policijskim službenicima i redarima da testiraju koncentraciju alkohola u krvi osoba za koje postoji sumnja da na sportsku priredbu dolaze u pijanom stanju. Iako su mere bezbednosti na stadionima i drugim sportskim objektima znatno poboljšane, potrebno je kontinuirano ulagati napore kako bi se sprečili potencijalni incidenti i osiguralo da sport ostane ono što jeste u svojoj suštini – igra koja ujedinjuje ljude, bez obzira na njihovu nacionalnost, poreklo ili konzumaciju određenih supstanci. Kao što je prikazano u istraživanju ovog rada,

brojni i različiti sociokulturni elementi, prostorni faktori, institucionalni elementi, publika i policija jesu najrelevantniji u ulozi razumevanja relacije između konzumacije alkohola i nasilnog ponašanja među sportskim navijačima. Zbog navedenih razloga, sva buduća istraživanja moraju obuhvatiti i sociološke i psihološke aspekte ovog fenomena kako bi se dobilo sveobuhvatnije razumevanje dinamike između upotrebe alkohola i pojave nasilničkog ponašanja u kontekstu sportskih događaja, a istovremeno i formirati odgovarajući pravni mehanizam u suzbijanju ove nedolične pojave.

Dr. BOŽIDAR OTAŠEVIĆ

Associate Professor, University of Criminal Investigation and Police Studies Belgrade

MILICA KASTRATOVIĆ

Teaching Assistant, Faculty of Legal and Business Studies

Union Nikola Tesla University

Belgrade

MEASURES TO RESTRICT THE SALE AND CONSUMPTION OF ALCOHOL AT SPORTS EVENTS

Summary

Numerous studies show that fans consume alcohol in larger quantities compared to people who are not connected to fan groups and sports. Bearing this in mind, as well as the fact that alcohol as a criminogenic factor in combination with other factors often leads to violence, many European countries undertake various preventive measures to limit the sale and consumption of alcohol at sporting events. The basis for prescribing these measures is found in the Convention on an integrated approach to safety, security and services at football matches and other sports events (CETS No. 218), which was adopted by the Council of Europe in 2016. In accordance with international standards and good practices that exist in Europe, similar restrictive measures exist in Serbian legislation. The main shortcomings of these measures are related to time and/or spatial restrictions on alcohol consumption, but also to the subjective assessment of police officers or wardens related to the degree of drunkenness of visitors. By introducing the possibility that police officers and stewards at stadiums can perform blood alcohol concentration tests as one of the numerous prevention measures and its consistent application, in the long term the number of people who come to sports events under the influence of alcohol would be reduced. As examples of good practice in this area, we can use the preventive measures taken at the 2024 European Football Championship in Germany. Some of these measures are: sale of beer with a lower alcohol content than usual, purchase of a maximum of two beers per order, ban on drinking alcohol in the main squares, drinking alcoholic beverages only at the stands where they are purchased, strict ban on bringing alcoholic beverages into the stands.

Key words: sport, violence, alcohol, prohibition measures, prevention, law

Literatura

Glassman, T., Werch, C. E., Jobli E., Bian H., „Alcohol-related fan behavior on college football game day“, *Journal of American College Health*, No. 3, Vol. 56, 2007.

- Dunning E., Murphy P., Williams J., „Spectator Violence at Football Matches: Towards a Sociological Explanation“, *The British Journal of Sociology*, No. 2, 1986.
- Đurđević N., „Konvencija o integrisanom pristupu bezbednosti, sigurnosti i uslugama na fudbalskim utakmicama i drugim sportskim događajima“, *XXI vek – vek usluga i uslužnog prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2018.
- Fitzpatrick, B., „Broken bats and broken bones: Holding stadium owners accountable for alcohol-fueled fan-on-fan violence“, *Jeffrey S. Moorad Sports Law Journal*, No. 22, 2015.
- Treadwell J., Ayres T., „Bars, drugs and football thugs: Alcohol, cocaine use and violence in the night time economy among English football firms“, *Criminology and Criminal Justice*, No. 1, 2012.
- Roberts J., Benjamin C., „Spectator Violence in Sports, A North American Perspective“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, No. 2, Vol. 8, 2000.
- Simonović B., Soković S., Otašević B., „The influence of alcohol and drugs on the violent behavior of football fans in Serbia“, *Early Intervention in Special Education and Rehabilitation*, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, 2016.
- Spaaij R., „Men Like Us, Boys Like Them Violence, Masculinity, and Collective Identity in Football Hooliganism“, *Journal of Sport and Social Issues*, No. 4, 2008.
- Šuvalija M., Pustahija A., „Uvođenje testiranja koncentracije alkohola u krvi kao korak ka unapređenju prevencije nasilnog ponašanja posjetilaca sportskih takmičenja u Bosni i Hercegovini“, *Kriminalističke teme – časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, br. 1–2, 2015.

PREGLEDNI RAD

